

Seleucia

Sayı VIII - 2018

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VIII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia editörler kurulu, destekleri için Mimar Burak Yazıcı'ya (ARCLAND Mimarlık Mühendislik Danışmanlık Sanayi Tic. Ltd. Şti) şükranlarını sunar.

The Editorial Board of *Seleucia* expresses their gratitude for the support of the Architect Burak Yazıcı, owner of the Arcland Architecture.

Seleucia VIII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. *Seleucia* Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır. Yollanan alışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret K. Yegül
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay-Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkırın
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici-Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Merih Ereğ
Dr. Öğr. Üyesi. Deniz Kaplan
Dr. Öğr. Üyesi Fikret Özbay
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VIII
Sayı: 8

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Dijital Düşler Basım San. Ve Tic. A.Ş.
Nato Cad. Çınarlı Sok. No: 17
34418 Seyrantepe/Kağıthane
0212 279 64 44
Sertifika No: 12922

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 8 | Nisan - Mayıs 2018

Obelisk Bones

Dikilitaş Kemikleri

Diane Favro

11

Hadrianus ve Sardes Artemis Tapınağı:

Hadrianus Sardes'e Geldi mi, Eğer

Geldiyse...

Did Hadrian Visit Sardis? And if he did...

Fikret Yegül

27

Olba Akropolis Kazılarında Yeni Babil

Damga Mührü

A Neo-Babylonian Stamp Seal from the

Excavations of the Acropolis of Olba

Emel Erten

49

Eski Anadolu Toplumlarında Köpek

Dog in the Early Societies of Anatolia

Fikret Özbay

69

Olba'daki Ok Uçları Işığında Kentteki Askeri

Hareketlilik Hakkında Düşünceler

Thoughts on Military Activity in Olba in Light

of Arrowheads

Tuna Akçay

91

Iğdır'da Bir Orta Tunç Çağı Kompleksi

Aşağı Erhacı Yerleşimi ve Kalesi

A Middle Bronze Age Complex in Iğdır: Aşağı

Erhacı Settlement And Castle

Ayhan Yardımcıel

123

Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları

Glass Lamps from Olba Excavations

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

139

Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nin

Değerlendirilmesi

Evaluation of the Results of the Excavations at

the Northern Church of the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin

165

Tarsus'tan Yeni Bir Hamam: Tarsus'un Roma

İmparatorluk Dönemi Kentsel Dokusuna ve

Kydnos'un Rotasına İlişkin Yeni Görüşler

A Newly-Discovered Bath Building at Tarsus:

Views on the Urban Texture of Tarsus and

the Flow of Kydnos River During the Roman

Imperial Period

Deniz Kaplan

191

Yeni Bulgular Işığında Urfa'da Neolitik

Dönem

The Neolithic Period in and around Urfa in the

Light of New Findings

Bahattin Çelik-Kaya Tolon

211

Yukarı Dicle Havzası'nda Bir Yeni Asur

Yerleşimi: Aşağı Salat

Aşağı Salat: A Neo-Assyrian Settlement in the

Upper Tigris Region

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay - İlkey Aklan

233

Bir Grup Geç Roma Sikkesi Işığında Parion

Yamaç Hamamının Son Kullanım Evresi

Hakkında Görüşler

Some Considerations Regarding Final Use of

Parion Slope Bath in the Light of A Group of

Late Roman Coins

Vedat Keleş - Ersin Çelikbaş - Kasım Oyarçın

269

Kitap Tanıtımı

Book Review

Apollodoros Bibliotheka: Yunan Mitolojisi

Hüseyin Üreten

305

Ankara

Yavuz Yeğin

311

Totenkult

Tuna Akçay

317

Suriye, Filistin Ve Batı Arabistan Eski

Eserleri

Murat Özyıldırım

323

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin sekizinci sayısını sizlere sunarken, bu yıl da yazarlarımızın değerli katkılarıyla ve zengin bir içerikle sizlere ulaşmayı amaçlamaktayız. Olba'dan gelen yeni bulgularımızı sizlerle paylaşmakta; çeşitli arkeolojik konulara yeni yaklaşım ve yorumlar getiren çalışmaları sunmaktayız.

Hadrianus'un Küçük Asya ziyaretinde geçmişin parlak başkenti Sardes'e uğrayıp uğramadığını merak ediyorsanız ya da Romalıların dev dikilitaşları Mısır'dan koparıp, imparatorluğun başkentlerine nasıl taşıdıklarını bilmek istiyorsanız; Tarsus'ta daha önce bilinmeyen bir Roma hamamı daha mı keşfedildi dersiniz ya da Parion Hamamı'nın son kullanım evresi konusunda sikkeler ışığında bilgilenmek istiyorsanız, eski Anadolu toplumunda köpeğin nasıl bir rolü olduğunu arkeolojik verilerle görmek sizce ilginçse o zaman Seleucia'nın bu sayısını okumalısınız. Orta Tunç Çağı'nın Aras Boyalıları Kültürü veya Diyarbakır Aşağı Salat Kazıları konusundaki çalışmalar ilginizi çekmekteyse ya da Urfa çevresindeki Neolitik Çağ sizce ilgi çekiciyse, doğru kaynak seçmiş bulunmaktasınız.

Olba'da Akhaemenid Dönem öncesinde Yeni Babil varlığını düşündüren bir arkeolojik veri isterseniz, 2017 kazılarında akropoliste ele geçen kalsedon damga mühür ilginizi çekecektir. Kentteki Geç Antik Dönem'i yansıtan manastır kazılarında 2017'de büyük ölçüde açığa çıkarılan Kuzey Kilisesi'nin mimari ayrıntıları; bu kilisenin de içinde bulunduğu yapıların aydınlatılmasında kullanılan cam kandillerin tipolojisi ya da Olba kazılarında bulunan ok uçları bağlamında kentteki askeri hareketlilik ile ilgili bilgilenmek için yine dergimizin bu sayısına bakmalısınız.

Yukarıda belirtilen çalışmaların yanısıra kitap tanıtımlarıyla da içeriği zenginleşen Seleucia'nın yayına hazırlanması aşamasında emeği geçen yazarlarımıza, Homer Kitabevi'ne ve Ayşen Boylu'ya; çalışmalarımızda sabırla bize eşlik eden Sinan Turan'a şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret K. Yegül

Prof. Dr. Emel Erten

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

While presenting the eighth volume of Seleucia, we hope to reach you with a rich content by the contribution of our writers. We are pleased to share our interpretations on the latest finds from Olba excavations as well as many other archaeological articles with interesting approaches.

If you are anxious to know if Hadrian visited Sardis during his travel in Asia Minor or how Romans carried huge obelisks from Egypt to the capitals of the Empire; if you want to know about the possibility of a newly-discovered bath building in Tarsus or the last phase of use of the bath at Parion; if you are interested in the role of the dogs in ancient Anatolia, you should see this issue of Seleucia. If you want to be informed about the archaeological evidence for Middle Bronze Age Aras Culture or the excavations of Aşağı Salat at Diyarbakır and the Neolithic Age of Urfa Region, this issue of Seleucia will be the right choice.

We are sure, you will be interested in the Neo-Babylonian chalcedony stamp seal found during the excavations of Olba in 2017. For being aware of the architectural details of the “Northern Church” within the monastery of Olba and for the typology of the glass lamps used for the illumination of the Late Antique interiors (including the Northern Church) in Olba as well as the military activity in Olba in light of arrow heads discovered at the site, you should refer to this issue.

In addition to the articles on above-mentioned topics, Seleucia contains a number of book reviews that will inform the readers on various valuable archaeological publications. We wish to thank our contributors for sharing their studies with us and Aysen Boylu, owner of Homer Books for her help and support as well as Sinan Turan for his patience and assistance during process of preparation of the publication of Seleucia.

Editors:

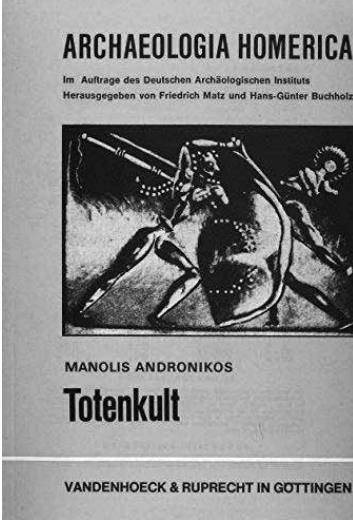
Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret K. Yegül

Prof. Dr. Emel Erten

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Totenkult

Manolis Andronikos
Vandenhoeck & Ruprecht Yayınları
140 sayfa
Göttingen 1968
ISBN-10: 3525254229
ISBN-13: 978-3525254226

Totenkult

Tuna Akçay*

Ölüm, hayatın sona ermesi, kimi inançlara göre de ruhun öteki dünyaya geçmesi ve sonsuzluğa kavuşmasıdır. Bu olgu, toplumsal yapıya, coğrafyaya, zamana göre farklı inanç sistemlerinin de etkisiyle değişik şekillerde yorumlanmıştır. Özellikle ölümün korkulan, acı veren, geride kalanların hayatını doğrudan etkileyen özelliğinden dolayı, yaşamaya devam edenler, sahip oldukları inanç sistemi içinde bu olumsuz olaya karşı bir tavır geliştirirler.

“Ölü kültü” konusu bilimsel yayınlarda genel olarak mezar mimarisi ve ölü gömme adetleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ancak konunun içeriği, bundan çok daha geniş olmalıdır. Özellikle ölümün vuku bulmasından itibaren gelişen her türlü eylem ölü kültürünün içeriğini oluşturmaktadır. Bu nedenle, “ölü kültü”, arkeolojik, sosyolojik, psikolojik, mimari, sanatsal ve felsefi açılardan özellikle değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. İçeriğini; cenaze ritüeli, ölü gömme adetleri,

* Dr. Tuna Akçay, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Teknikokullar Beşevler Kampüsü, Ankara. E – Posta: akcaytuna@gmail.com.
Hakeme Gönderilme Tarihi: 23 Nisan 2018 ve Kabul Tarihi: 20 Mayıs 2018.

mezara bırakılan ritüel nesnelere, kurban, libasyon, ölü yemeği, mezar mimarisi, mezar tipolojisi, ölümden sonraki anma ritüelleri gibi konular oluşturmakta ve bunları aydınlatacak arkeolojik veriler bulunmaktadır. Manolis Andronikos'un *Totenkult* adlı kitabı ölü kültürü çalışanlarına farklı bir bakış açısı kazandıracak nitelikte görünmektedir. Özellikle ölü kültürü çalışmalarının yazılı kaynaklar, destanlar ve inanç ile nasıl desteklenmesi gerektiği, sadece materyal odaklı değil kuramsal bir perspektifin ölü kültürü çalışmalarında ne kadar önemli olduğunu söz konusu eser bize başarı ile sunmaktadır.

Ölüm üzerine çalışmalarda aslında zor olan, salt görüneni değil, görünmeyeni de bulup açıklayabilmektir. Mezarların ölçüleri, kremasyon mu, inhumasyon mu olduğu, mezar mimarisi ve süslemeleri, mezar armağanları ve birçok materyal odaklı veri, görünen arkeolojik malzemedir. Ancak neden farklı ölü gömme tekniklerinin kullanıldığı, mezarlardaki farklı yapımların ne manaya geldiği, ölümün duyulmasından itibaren gelişen sürecin hangi gerekçelerle ölü kültüne dönüştüğü, mezar süslemelerinin sadece bir tarihlendirici kriter olmadığı, neden mezarlara eşyaların bırakıldığı, bırakılan eşyaların nasıl bir inanç ile yerleştirildiği konusu, insana asıl dokunan bilgilerdir. Materyal, insani eylemleri açıklamaya yarayan araçtır. Hedef, aslında insanın kendisi olmalıdır. Andronikos bu eseri ile Homeros çağındaki ölüme bakışı hem arkeolojik verilerle hem de *Ilias* ve *Odysseia* ışığında yorumlamıştır.

Bursa'da doğmuş ve Selanik'e mübadele ile gelmiş, Vergina'da kraliyet mezarlarını kazarak arkeoloji dünyasına önemli eserler kazandırmış olan Andronikos'un *Totenkult* adlı eseri, "Archaeologia Homericum" *Die Denkmäler und das frühgriechische Epos* (Anıtlar ve Erken Yunan Destanları) başlıklı serinin parçasıdır. Bu seride Homeros destanları ışığında birçok konuya ait kitap, arkeolojinin önemli isimleri tarafından kaleme alınmıştır.

Eserin başlığını Almancadan Türkçeye "Ölü Kültü" olarak çevirebiliriz. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm "Destanlar Işığında Ölü Kültü" ikinci bölüm ise "Arkeolojik Buluntular Işığında Ölü Kültü" şeklindedir. İki bölüm de alt başlıklar ile zenginleştirilmiş, farklı ya da benzer konular hem yazınsal hem de buluntular açısından değerlendirilmiştir. Yazar, bu bölümler ile birlikte hem materyal odaklı hem de yazınsal kaynaklı çalışmış ve ölü kültürü çerçevesinin içeriğini doldürmüştür.

İlk bölüm olan "Destanlar Işığında Ölü Kültü" şu şekilde alt başlıklara ayrılmıştır; acının dışa vurulması, yıkama ve yağlama, tahnit

etme, çenenin ve gözlerin kapatılması, prothesis, ağıt, ölünün etrafında gerçekleşen son işlemler, ölü yemeği, ekphora, saçların kesilmesi-saç kurbanı, yakma-ölü hediyeleri-kurban, mezar tepesi ve stel, kenotaph, cenaze oyunları.

İkinci bölüm “Arkeolojik Buluntular Işığında Ölü Kültü” ise giriş, yıkama, tahnit etme, dudakların kapatılması, prothesis – yas – ekphora, yakma, Yunanistan’daki bronz çağından demir çağına geçiş, Yunanistan dışındaki bronz çağından demir çağına geçiş, Yunanistan’daki protogeometrik stil zamanı, Yunanistan’daki geometrik stil zamanı, mezar yığını – mezar, defnetme, kaplardaki malzemeler, larnaklardaki malzemeler, Miken mezar tipleri ve beden, kurban, insan kurbanı, hayvan kurbanı, atlar, diğer hayvanlar, kansız kurban, cenaze ritüellerinde sunum, mezar armağanları, ölü yatağı – lahit, kenotaph, ölü yemeği, mezar tepeleri, steller, cenaze oyunları, cenaze sonrası kült şeklinde başlıklar altında toplanmıştır.

“Destanlar Işığında Ölü Kültü” başlıklı ilk bölümde yazar, sınıflandırdığı ve başlıklar ile sunduğu konuları önce yorumlamış, daha sonra Homeros destanlarından aldığı paragrafları metnin içine yerleştirerek konuya bütünlük kazandırmıştır. Bu yöntem sayesinde, Homeros çağındaki ölüme dair pratiği akıllarda daha da kalıcı hale getirmiştir. Destanlar, Yunanca aslından metine yerleştirilmiş olup, paragrafların altında bölüm ve paragraf numaralarının verilmesi ilgili bölümlere kolayca ulaşmamızı sağlamaktadır.

“Destanlar Işığında Ölü Kültü” bölümünün ilk başlığı “acının dışa vurulması” başlığıdır. Bu bölümde yazar ölüm gerçekleşikten sonra ölenin akrabalarının, dostlarının ilk tepkisinden bahseder ve *Ilias*’ta Akhilleus’un Patroklos’un ölümü sonrasındaki yaptıklarının anlatıldığı bölüm de metin içinde yer alır. Destanda aynı paraleldeki bölümler de acının dışa vurulması başlığı altında yayınlanmıştır.

Yazar “Yıkama ve yağlama” bölümünde ölünün yıkanması ile ilgili olarak önemli detaylar sunmuş, Homer destanlarındaki konu ile ilgili metinleri sıralamıştır. Bu bölümde *Ilias* destanının Patroklos’un cenazesinde ölünün sıcak su ile yıkandıktan sonra yağlanması ve yatağına yatırılıp, üzerinin örtülmesinin anlatıldığı dizeler yer alır. “Tahnit etme” diye çevirebileceğimiz kitabın bu bölümünde detaylı bir şekilde bilgiler veren Andronikos, Yunan mitolojisinde de cesedin merhemenlendiğini gösteren çeşitli verilerin bulunduğunu, örnek olarak *Ilias*’ta Apollon, Lykia Prensi Sarpedon’un cesedini yıkayıp, ambrosia ile yağladığı bilgisini aktarmıştır. Ayrıca *Ilias*’a dayanarak Thetis’in de Patroklos’un burnuna nektar ve

ambrosia döktüğüne dair bilgiler verilmekte, bu işlemler cesedin mezarına kavuşuncaya kadar korunması amacını taşıdığı da özellikle belirtilmektedir. “Çenenin ve gözlerin” kapatılması bölümünde bu ritüeli açıklayacak direkt bir bilginin olmadığı belirtilmiş, arkeolojik kazı sonuçları verileri referans alınmıştır. “Prothesis” bölümü detaylı bir şekilde açıklanmıştır. *Odyseia*’daki bir bölüm ile başlayan paragraf, *Ilias*’ta Patroklos’un ölümündeki Prothesis ile ilgili dizeler ile devam eder. Bu esnada Andronikos, dizelerdeki günlük yaşama ait detayları da paragrafında yer verir. “Ağıt” bölümü de prothesis ile ilintilidir. Bu bölüm diğer bölümlere göre çok daha detaylı verilmiş olup, yazarın yorumları sıklıkla dizeler arasında yer almaktadır. Ağıtta en iyi örneğin Patroklos’un ölümünden sonra yakılan ağıt olduğu belirtilmiştir. Akhilleus’un Lykaon’u öldürdükten sonraki sözleri, ölen kişinin bedenine yapılan eylemlerin akrabaları tarafından da yapıldığı bu metinde açıklanmıştır. Ayrıca *Ilias* Destanı’nda ölüm gerçekleştikten sonra ağıt yakmanın nasıl yapıldığına dair pratik bilgiler, Patroklos’un ölümü üzerine ağıt yakan Nereus kızlarının anlatımında bulunmaktadır. “Ölünün etrafında gerçekleşen işlemler” başlıklı bölüm ölünün arkadaşlarının son ritüelleri olarak tanımlanmıştır. Bu bölümde Homeros destanlarından dört farklı metin aktarılmış ve yorumlar ile paragraf zenginleştirilmiştir. “Ölü yemeği” bölümü içerik açısından bilgi anlamında doyurucu bir bölümdür. Bu bölüme yazar, Akhilleus’un Patroklos’un ölüsü için vermiş olduğu yemek organizasyonunun aktarılmasıyla başlanır. Özellikle burada hangi hayvanların nasıl kesildiğine dair bilgiler verilmiştir. “Ekphora” kitapta ağıttan sonra gerçekleştirilen cenaze alayı olarak tanımlanır. Bölümde Hektor’un ve Patroklos’un cenaze alayı ile ilgili bilgiler verilmekte, kortejin niteliği hakkında çeşitli yorumlar yapılmaktadır. “Saçların kesilmesi ve saç kurbanı” başlıklı bölüme *Ilias*’ta geçen Akhilleus’un Patroklos için gerçekleştirdiği saç kurbanı bilgisi ile başlanmış, daha sonra saç kurbanının Yunan dünyasındaki örnekleri aktarılmıştır. “Yakma - ölü hediyeleri - kurban” bölümü Homer destanlarında sadece yakma geleneğinin var olduğundan bahsederek başlar. Bu bölüm kitabın en geniş bölümlerindedir. Başlıktan da belli olduğu üzere üç farklı konu bu bölümün içindedir. Yine destanlardan bölümler alınarak kuramsal bir perspektif geliştirilmiştir. Yakma işlemi gerçekleştirilirken hangi malzemelerin yerleştirildiği ve nelerin kurban sayıldığı da bu bölümde geniş bir şekilde yer bulmuştur. “Mezar tepesi ve stel” bölümü yakma işleminden sonra anlatılmıştır. Yakılan beden, yanındaki mezar hediyeleri ve kurban edilen materyallerin üstünün toprak ile kapatılmasıyla mezar tepesi oluşturulur ve üzerine stel yerleştirilir. Bu

bölümde de Patroklos ve Hektor'un cenaze ritüelinden örnekler verilerek konu desteklenmiştir. "Kenotaph" bölümü Odysseus'dan bir paragrafla açıklanmıştır. "Cenaze oyunları" bölümünü açıklayan en belirgin kaynak yine *Ilias*'tır. Patroklos ve Amarynkeus'un gömülmesinden sonra onurlarına yapılan yarışlar bu bölümün konusu olmuştur. Aynı zamanda bu oyunlarda hangi yarışların yapıldığı da metinde ayrı ayrı listelenmiştir.

Kitabın ikinci bölümü olarak "Arkeolojik Buluntular Işığında Ölü Kültü" başlığı kullanılmıştır. Yukarıda da belirtilen bölümler bu başlığın altına yerleştirilmiş, arkeolojik veriler ile desteklenmiştir. Özellikle Schliemann'ın Troia ve Mykenae kazılarında çıkan arkeolojik veriler kitapta destanlar ve arkeolojik materyali aynı paralele getirmiştir. Bunun yanında kitapta Myken kültürü ve Homeros dünyası arasındaki farklılıklar da belirtilmiş, Homeros destanlarında olmayan ölü kültürüne ait tespitler de kitabın içeriğinde yer almıştır. Eserde G. E. Mylonas'ın Mykenae'da ve diğer kentlerde yapmış olduğu kazıların sonuçları detaylı bir şekilde kullanılmış ve temel kaynak olarak belirlenmiştir.

Eser Almanca olarak kaleme alınmış olup, özellikle antik kaynakların Yunanca asılları kullanılmıştır. Ölü kültürü üzerine çalışacak birinin, bu eseri dikkatle okumasından sonra konuyu salt materyal ile anlatmaması gereğinin araştırmacıda gelişeceği düşüncesindeyim. Araç olan arkeolojik materyaller, metinlere hâkim oldukça, yorumdan ve insandan uzaklaştıkça özellikle ölü kültürü konularında eksikliklere neden oluyor. Bu perspektifle M. Andronikos'un *Totenkult* adlı kitabı ölü kültürü çalışanlarının baş eseri olarak tarihe geçmiştir.

